

บทบาทภรรยานักการเมืองไทย

Role of a Thai politician's Wife

Received: September 14, 2022

Revised: December 07, 2022

Accepted: December 13, 2022

สุรภา อีทะพงษ์¹

Surapa Itthapong

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ประวัติศาสตร์ พัฒนาการ และแนวคิดบทบาทของภรรยา นักการเมือง 2) ปัจจัยรากฐานที่ส่งผลต่อการแสดงบทบาทความเป็นภรรยา นักการเมืองไทย 3) บทบาทของ ภรรยา นักการเมืองไทย ที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองช่วงปี พ.ศ. 2557-2562 การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิง คุณภาพ ใช้วิธีศึกษาจากเอกสาร

ผลการศึกษา พบว่า 1) ประวัติศาสตร์ พัฒนาการ และบทบาทของภรรยา นักการเมืองมีการ เปลี่ยนแปลงไปตามบริบท โครงสร้างของสังคมไทย 2) ปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลต่อการแสดงบทบาทความเป็น ภรรยา นักการเมืองไทย ได้แก่ ปัจจัยที่ส่งเสริมบทบาทความเป็นภรรยา นักการเมืองไทย เช่น การศึกษา ครอบครัว และผู้มีอิทธิพลทางความคิด และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อบทบาทความเป็นภรรยา นักการเมือง ไทย อาทิ ปัจจัยด้านวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม วิถีชีวิต และทัศนคติไทย 3) บทบาทของภรรยา นักการเมืองไทย ที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองช่วงปี พ.ศ. 2557-2562 ได้แก่ บทบาทในพื้นที่ส่วนตัว อาทิ การดูแลสมาชิกภายในบ้าน การเป็นที่ปรึกษาและสนับสนุนข้อมูล รวมถึงการดูแลภาพลักษณ์ของสามี ส่วน บทบาทในพื้นที่สาธารณะ ได้แก่ การลงพื้นที่หาเสียงช่วยสามีในการเลือกตั้ง การช่วยเหลือประชาชนใน พื้นที่ การช่วยเหลือองค์กรทางสังคม การหารายได้เพื่อช่วยเหลือ จุนเจือครอบครัว

คำสำคัญ: บทบาท, การเมืองไทย, ภรรยา นักการเมือง

ABSTRACT

In this research investigation, the researcher aims to study 1) the history, development, and concept of the role of a politician's wife 2) the fundamental factors affecting the role of a Thai politician's wife. 3) the wife's role of a politician who held political office during the year 2014-2019. This research is a qualitative research using document review and in-depth interview.

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาการเมือง) มหาวิทยาลัยรามคำแหง; Doctor of Philosophy in Politics Program, Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University; 11surapa@gmail.com

Findings showed that 1) the history, development, and the concept of the role of a Thai politician's wife have changed depending on the Thai social context. 2) Fundamental factors affecting the role of a Thai politician's wife are factors that promote the role of politician's wife such as education, family, and influencers, yet factors that hinder the role of Thai politician's wife are cultural factors such as traditions, beliefs, values, lifestyles, and attitudes. 3) the wife's role of a politician who held political office during the year 2014-2019 includes the role in private areas such as taking care of family members, consulting, and providing information support as well as caring for the husband image. The role in public space includes participating in the husband's election campaign, helping people in the community, helping in social organizations, and earning money to support the family.

Keywords: Role, Thai Politics, Politician's Wife

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยตั้งแต่สมัยโบราณตรากฎเกณฑ์ถึงยุคปัจจุบันเป็นสังคมที่ผู้ชายเป็นใหญ่หรือระบบ patriarchy ดังจะเห็นได้จากสำนวนไทยที่ว่า “ผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้า” ในขณะที่ “ผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง” ทำให้เห็นได้ว่าบทบาทและหน้าที่ของผู้หญิงจะเป็นผู้ตามและเป็นผู้คอยอยู่เบื้องหลังผู้ชายแทบทั้งสิ้น ในสมัยก่อนบทบาทของสตรีถูกจำกัดให้อยู่เพียงในพื้นที่ส่วนตัว อาทิ การทำหน้าที่เป็นแม่บ้าน เป็นแม่ของลูก หน้าที่ของผู้หญิงจึงมีเพียงอยู่กับบ้าน ทำงานบ้าน เลี้ยงลูก ทำงานในไร่นา ประณีตศิลป์ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันแม้ว่าผู้หญิงจะก้าวขึ้นมามีบทบาทที่หลากหลายมากขึ้น ทำหน้าที่หลายอย่างทัดเทียมกับบทบาทของผู้ชาย แต่ในภาพรวม ผู้ชายก็ยังคงเป็นผู้นำครอบครัว ผู้นำชุมชน ผู้นำองค์กร และอื่น ๆ โดยสังคมไทยจะให้ค่านิยมและยอมรับความเป็นผู้นำของผู้ชายมากกว่าผู้หญิง ขณะที่ภาพของผู้หญิงจะเป็นภาพของผู้ที่คอยอยู่เบื้องหลัง ให้การสนับสนุนความสำเร็จของผู้เป็นสามี

จากภาพที่คุ้นเคยในสังคมไทยมาอย่างยาวนานที่ผู้หญิงมักจะไม่ค่อยมีบทบาทในทางการเมืองให้เห็นเด่นชัดเท่าที่ควร โดยผู้หญิงมักถูกจำกัดพื้นที่ของบทบาทโดยตรงให้อยู่แต่เพียงหลังบ้าน แต่ตั้งแต่ช่วงต้นศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมา ภาพและตำแหน่งแห่งที่ของผู้หญิงในสังคมการเมืองได้เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน การมองผู้หญิงในฐานะพลเมือง เป็นผู้มีตำแหน่งหน้าที่การงาน มีส่วนร่วมโดยตรงในกระบวนการกำหนดกติกาและจัดสรรทรัพยากรส่วนรวมของสังคมเพิ่มมากขึ้น แต่ก็มีผู้หญิงอีกส่วนหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อความเป็นไปของสังคมการเมืองโดยอ้อม ด้วยความสัมพันธ์กับผู้ชายที่เกี่ยวข้องในฐานะต่าง ๆ เช่น เป็นแม่ พี่สาว

ภรรยา และลูกสาว ในสังคมการเมืองได้รับรู้เรื่องราวของผู้หญิงที่ไม่ได้มีตำแหน่งหน้าที่หรืออำนาจที่เป็นทางการ แต่ส่งอิทธิพลต่อความเป็นไปในระบบการเมือง การกำหนดกติกาและนโยบายสาธารณะ ผ่านความสัมพันธ์กับผู้ชายที่มีตำแหน่งและอำนาจหน้าที่ได้เช่นกัน ทำให้ภาพของผู้หญิงจากที่คุ้นเคยกันว่าเป็น “ช้างเท้าหลัง” คอยเดินตามผู้ชายก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย เหตุที่บริบทของสังคมเปลี่ยนแปลงไป ผู้หญิงมีความจำเป็นที่จะต้องทำงานนอก ประกอบอาชีพเพิ่มขึ้นเพื่อช่วยเหลือครอบครัว

ถึงแม้ว่าผู้หญิงจะต้องออกไปทำงานนอกบ้าน แต่บทบาทหน้าที่หลายอย่างภายในบ้านก็ยังเป็นของผู้หญิง อีกทั้งภาพของความเป็นหลังบ้านของผู้หญิงต่อผู้ชายก็ยังคงอยู่ การที่ผู้หญิงก้าวขึ้นมามีบทบาทในด้านต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น ทำให้เห็นว่าผู้หญิงมีความสามารถหลายด้านไม่ต่างจากผู้ชาย บทบาทของผู้หญิงมีมากกว่าความเป็นแม่บ้านเท่านั้น และด้วยความสามารถของผู้หญิงที่มีมากขึ้น ทำให้บทบาทหลังบ้านของผู้หญิงเป็นการช่วยเหลือ สนับสนุนสามีให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมทั้งยังช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ทางสังคมของสามี โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทการเป็นหลังบ้านของผู้หญิงที่อยู่ในสถานะภรรยานักการเมืองย่อมเป็นที่สนใจสำหรับประชาชนทั่วไป เพราะบทบาทของภรรยานักการเมืองมีการจัดวางสถานะบทบาทที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับการเมือง ยิ่งภรรยานายกรัฐมนตรีหรือสามีที่ดำรงตำแหน่งบริหารบ้านเมืองในระดับสูง บทบาทการเป็นหลังบ้านของผู้หญิงมีส่วนสัมพันธ์กับการบริหารบ้านเมือง และมีส่วนสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์ของสถาบันครอบครัวที่ดี เป็นแบบอย่างของสังคม อาทิ บทบาทการเป็นหลังบ้านนักการเมืองของ พูนสุข พนมยงค์ ภรรยา ปรีดี พนมยงค์ นายกรัฐมนตรีไทย ถือได้ว่าเป็นสตรีที่มีบทบาทหลังบ้านที่ให้ความช่วยเหลือสามีอย่างชัดเจน เป็นบทบาทของหลังบ้านที่ออกมาสู่โลกภายนอก ทั้งการช่วยเหลือ สนับสนุนกิจกรรมทางการเมืองของสามี โดยเฉพาะบทบาทของการให้ความช่วยเหลือขบวนการเสรีไทยในช่วงเวลานั้น

อีกตัวอย่างหนึ่ง ละเอียด พิบูลสงคราม ภรรยาจอมพล ป.พิบูลสงคราม ที่ทำกิจกรรมเพื่อสังคมและรัฐบาล โดยกิจกรรมส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมเพื่อเรียกร้องหรือดำเนินการเกี่ยวกับการสังคมนิเคราะห์สิทธิสตรี ความเสมอภาคเท่าเทียมกันระหว่างหญิงและชาย (ชานันท์ ยอดหงษ์, 2561) และนอกจากนี้แล้ว หลังบ้านที่ทรงอิทธิพลมากที่สุดคนหนึ่งของเมืองไทยคือ คุณหญิงพจมาน ณ. บ่อมเพชร (ชินวัตร) อดีตภรรยา ทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรี ที่เห็นบทบาทตามสื่อต่าง ๆ รวมถึงการมีอิทธิพลในฐานะหลังบ้านนักการเมืองที่มีชื่อเสียงและได้รับการกล่าวถึงจากสื่อบ่อยครั้งว่าคุณหญิงพจมาน คือ ผู้ที่มีบทบาทสูงยิ่งต่อชีวิตของอดีตนายกรัฐมนตรี นายทักษิณ ชินวัตร (positioningmag, 2006) โดยอดีตนายกรัฐมนตรี ทักษิณ ชินวัตร ได้เคยกล่าวถึงอดีตภรรยาและครอบครัวว่า “รากฐานชีวิตที่สำคัญที่สุดนั่นคือครอบครัว ครอบครัวเป็นกำลังใจที่ดีที่สุดยามเราท้อแท้แทบยอมแพ้ ครอบครัวจะเป็นกองหนุนอันแข็งแกร่ง ครอบครัวของผมมีคุณอ้อเป็นเสาหลักสำคัญ เป็นคู่คิด คู่ชีวิต ผ่านทุกข์สุขมาด้วยกันมากมาย ตั้งแต่ผมเรียนอยู่ต่างประเทศ กระทั่งสร้างธุรกิจอย่างยากลำบากจนตั้งตัวได้สำเร็จคุณอ้อเป็นกำลังใจสำคัญ” (คม ชัด ลึก

ออนไลน์, 2561) ภรรยาว่าการเมืองอีกท่านหนึ่ง แต่ไม่ค่อยปรากฏเรื่องราวเท่าใดนัก นั่นคือ พิมพเพ็ญ เวชชาชีวะ ภรรยา อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ อดีตนายกรัฐมนตรี เรื่องราว บทบาท หลายอย่างไม่เป็นที่เปิดเผยต่อสาธารณะ เพราะความต้องการใช้ชีวิตครอบครัวด้วยความเป็นส่วนตัว โดย พิมพเพ็ญ เวชชาชีวะ กล่าวว่า “ตอนสมัยที่อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะคิดจะลงสมัครส.ส. ครั้งแรก ก็มองว่าเป็นสิ่งที่เขาต้องการ เป็นสิ่งที่เขาใฝ่ฝัน และคิดว่าเขาทำอย่างนี้แล้วประสบความสำเร็จ มันจะเป็นความสุขของเขา แล้วเราก็ก้าวไปด้วย ก็คงจะเป็นประโยชน์ขึ้นเยอะ ที่เขาได้ทำในสิ่งที่เขาทำได้ดีที่สุด ส่วนตัวจะทำหน้าที่ให้กำลังใจและคำปรึกษา” (กระปุกดอทคอม, 2551)

ในช่วงยุครัฐบาล คสช. ที่ทหารเข้ามามีบทบาททางการเมือง พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีในยุค คสช. ได้กล่าวถึงบทบาทของภรรยา นราพร จันทร์โอชา ภรรยาว่า “เขาก็ให้กำลังใจทุกวัน ตลอดชีวิตให้มาทุกวัน ไม่เคยบกพร่องต่อหน้าที่ภรรยาและความเป็นแม่ โดยทำหน้าที่ดูแลบ้าน เอาใจใส่ครอบครัว” (Mthai, 2016) นอกจากนี้การช่วยเหลือสนับสนุนงานของสามี นราพร จันทร์โอชา ยังได้ลาออกจากราชการที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเพื่อมาทำหน้าที่ของนายกสมาคมแม่บ้านทหารบก ในการดูแลสวัสดิการต่าง ๆ ให้กับทหารในกองทัพบกอย่างเต็มที่ อาจกล่าวได้ว่านราพร จันทร์โอชา เป็นแม่บ้านที่ชาญฉลาด คอยส่งเสริมการทำงานของพลเอกประยุทธ์จนประสบความสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี (วิมลพรรณ ปิตธวัชชัย, 2557) อย่างไรก็ตามในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2562 มีพรรคการเมืองและนักการเมืองซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่เข้ามาสู่วงการการเมืองเป็นจำนวนมาก รวมทั้ง ธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ หัวหน้าพรรคอนาคตใหม่ ที่มีบทบาททางการเมืองโดดเด่นเป็นอย่างมาก โดยสตรีที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของธนาธรนั้นมีอยู่ 2 คนด้วยกัน คนหนึ่งคือแม่ และอีกคนคือ รวิพรรณ จึงรุ่งเรืองกิจ ภรรยา รวิพรรณ จึงรุ่งเรืองกิจ ได้ให้สัมภาษณ์กับ BBC ผ่านบทความเรื่อง “เปิดตัว 2 สตรีเบื้องหลัง ธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ” (หทัยกาญจน์ ตริสุวรรณ, 2018) กล่าวถึงบทบาทของเธอว่าจำกัดตัวเองอยู่ที่บทบาทของการเป็น “แม่บ้าน” เท่านั้น ดังคำสัมภาษณ์ “วิคไม่เข้าไปยุ่งเรื่องการจัดการการเมือง แต่ถ้ามีประชุมก็อำนวยความสะดวกเรื่องอาหาร เครื่องดื่ม เป็นแม่บ้านมากกว่า”

จากประเด็นที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าสตรีในฐานะภรรยาว่าการเมืองไทยมีบทบาทหลายด้านซึ่งแต่ละคนต่างมีบทบาทและหน้าที่ที่แตกต่างกันไป ทั้งบทบาทในหน้าที่การงานของตนเอง บทบาทแม่บ้านดูแลความเรียบร้อยในบ้าน บทบาทการเป็นแม่ของลูก บทบาทผู้ให้ความช่วยเหลือ อำนวยความสะดวกต่าง ๆ ต่อสามีนักการเมือง บทบาทผู้ส่งเสริมภาพลักษณ์สามี บทบาทด้านการให้คำปรึกษาเรื่องต่าง ๆ จนเรียกได้ว่าบางครั้งภรรยาก็เป็นดัง “เพื่อนคู่คิด” ที่คอยสนับสนุนและเป็นผู้อยู่เบื้องหลังการประสบความสำเร็จของสามีทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาบทบาทภรรยาว่าการเมืองไทยในช่วง พ.ศ. 2557-2562 ว่าภรรยาว่าการเมืองไทยมีบทบาทอย่างไรบ้างในการช่วยส่งเสริม สนับสนุน สามีที่เป็นนักการเมืองให้ประสบ

ผลสำเร็จทางด้านหน้าที่ การงาน รวมถึงศึกษาประวัติศาสตร์ พัฒนาการบทบาทภรรยานักการเมืองไทย และปัจจัยรากฐานที่ส่งผลต่อการแสดงบทบาทภรรยานักการเมืองไทย จึงนำไปสู่วัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ พัฒนาการ และแนวคิดบทบาทของภรรยานักการเมือง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยรากฐานที่ส่งผลต่อการแสดงบทบาทความเป็นภรรยานักการเมืองไทย
3. เพื่อศึกษาบทบาทของภรรยานักการเมืองไทย ที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองช่วงปี พ.ศ. 2557-

2562

นิยามศัพท์เฉพาะ

บทบาท หมายถึง การแสดงออกหรือการประพฤติ ปฏิบัติตามตำแหน่ง หน้าที่ของภรรยาของนักการเมืองไทย ทั้งในพื้นที่ส่วนตัว และพื้นที่สาธารณะ ในการเข้าไปช่วยเหลือสามีที่เป็นนักการเมืองในกิจการสาธารณะ รวมทั้งบทบาทในฐานะของการเป็นภรรยาของนักการเมือง

ภรรยานักการเมือง หมายถึง บุคคลที่ทำหน้าที่เป็นภรรยาตามกฎหมายทั้งที่จดทะเบียนและไม่จดทะเบียน ของนักการเมืองไทยที่ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา ในช่วง พ.ศ. 2557-2562

ข้อจำกัดของการวิจัย

เนื่องจากระยะเวลาที่ทำวิจัยได้เกิดสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 ทำให้การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างต้องใช้วิธีสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ รวมทั้งประเด็นปัญหาข้อมูลของบทบาทภรรยานักการเมืองไทยที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะทางการเมืองหรือธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการเมืองและผลประโยชน์ทางการเมือง ซึ่งผู้วิจัยไม่สามารถสัมภาษณ์และเข้าถึงประเด็นข้อมูลเหล่านี้ได้ อันเนื่องมาจากหลักจริยธรรมทางการวิจัยที่ไม่สามารถก้าวล่วงข้อมูลส่วนตัวที่อาจทำให้เกิดผลกระทบต่อกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้

บททวนวรรณกรรม

ทฤษฎีบทบาท

ทฤษฎีบทบาทจะใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมบนฐานความเชื่อที่ว่ามนุษย์คือผู้ที่สร้างและกำหนดความเป็นไปต่าง ๆ ของสังคม (รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข, ม.ป.ป., น. 71) ทฤษฎีนี้จะเน้นที่ตัวผู้กระทำ และการตีความหมายของความจริงทางสังคมอันเกี่ยวกับสิ่งภายใน หรือลักษณะทางพฤติกรรม โดยที่ความคิด ประสบการณ์ และพฤติกรรมมีส่วนสำคัญต่อสังคมมนุษย์ บทบาทจะถูกสร้างขึ้นเมื่อบุคคลกำหนดลำดับความสำคัญของบทบาทต่าง ๆ และเลือกที่จะแสดงบทบาทที่สำคัญที่สุด และถ่วงบทบาทที่

เป็นจริงกับบทบาทที่คาดหวังมีความสัมพันธ์กัน สังคมก็就会有ความราบรื่น แต่ถ้าบทบาทที่ปฏิบัติจริงไม่สอดคล้องหรือไม่ตรงกับบทบาทที่คาดหวังแล้ว อาจจะทำให้เกิดความขัดแย้งในบทบาท อันจะเป็นสาเหตุแห่งการนำไปสู่ความตึงเครียด และต่อต้านพฤติกรรมที่คนอื่นคาดหวัง และถ้าหากองค์กรใดไม่ได้กำหนดบทบาทไว้อย่างชัดเจน จะส่งผลเสียถึงการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกในองค์กร เพราะการไม่รู้แน่ชัดในบทบาท หรือขาดความชัดเจนในบทบาท จะทำให้เกิดความลังเลไม่แน่ใจว่าจะแสดงบทบาทอย่างไร ซึ่งส่งผลถึงประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของผลงาน เกิดความสูญเสียทั้งเวลาและทรัพยากร เนื่องจากบุคคลมีหลายสถานภาพ แต่ละสถานภาพก็มีบทบาทที่แตกต่างกัน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 ได้ให้ความหมายคำว่าบทบาท ว่าหมายถึง การทำหน้าที่ที่ได้กำหนดให้หรือการปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และ ได้กล่าวถึง บทบาทว่า หมายถึง การกระทำตามหน้าที่ที่ได้กำหนดให้ไว้ซึ่งเป็นเรื่องของพฤติกรรมและการแสดงออกให้ตรงตามหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้ เช่น บทบาทของนักการเมือง บทบาทของครู บทบาทของพ่อแม่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546, น 602) ในพจนานุกรม Dictionary of education (2009) ได้กล่าวถึง “บทบาท” ว่า หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกระหว่างบุคคลภายในกลุ่มที่กำหนดหรือแบบพฤติกรรมหน้าที่ที่คาดหวังที่ทุกคนต้องกระทำให้บรรลุผลสำเร็จภายใต้สภาพแวดล้อมทางสังคมที่กำหนด บทบาทของภรรยานักการเมืองไทยในงานวิจัยนี้ หมายถึงบทบาทที่ไม่เป็นไปตามบทบาทตามตัวบทกฎหมาย แต่จะเน้นไปที่บทบาทที่เป็นจริงที่ภรรยานักการเมืองไทยได้กระทำจริง และเป็นบทบาทที่ภรรยานักการเมืองไทยควรปฏิบัติตามความคาดหวังของสังคม ซึ่งจะผูกโยงกับบริบทโครงสร้างทางสังคมไทย ทั้งในเชิงของกลุ่มสังคมอันประกอบไปด้วย กลุ่มสังคมปฐมภูมิ อาทิ ครอบครัว ญาติพี่น้อง และกลุ่มทุติยภูมิซึ่งได้แก่โรงเรียน และสถานที่ทำงาน นอกจากนี้ยังรวมถึงสถาบันทางสังคมซึ่งเป็นสถาบันที่สร้างระเบียบทางสังคม อาทิ โรงเรียน และครอบครัว รวมถึงการจัดระเบียบทางสังคมที่จะสะท้อนภาพของการแสดงออกซึ่งบทบาทของการเป็นภรรยานักการเมือง ไม่ว่าจะเป็น สถานภาพ ค่านิยม การขัดเกลาทางสังคม วิถีชีวิต จารีตประเพณีที่เป็นบรรทัดฐานของสังคม

แนวคิดสตรีนิยม และบทบาทสตรี

แนวคิดสตรีนิยมได้ก่อกำเนิดขึ้นมาในฐานะของการเป็น “สตรีนักปกครอง” ที่มีสิทธิ์และศักดิ์ศรี บทบาท สถานะ ความเสมอภาคเท่าเทียมกับบุรุษ และสตรีมิได้มีบทบาทเป็นเพียงผู้ให้กำเนิดบุตร แต่ยังสามารถเป็นผู้มีอำนาจในสังคม รวมทั้งในด้านการทำงานก็สามารถทำงานได้ดีเทียบเท่ากับผู้ชาย ต่อมาในยุคกลางที่ศาสนาคริสต์เฟื่องฟู ส่งผลทำให้บทบาทของสตรีถูกลดทอนลงไปจากเดิม แต่แนวคิดสตรีนิยมเริ่มได้รับความสนใจขึ้นมาอีกครั้ง และเกิดเป็นกระแสตื่นตัวในศตวรรษที่ 17 และตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาแนวคิดสตรีนิยมได้รับการยอมรับและเกิดเป็นกระแสนิยมอย่างมาก โดยมีพื้นฐานมาจากโครงสร้างสังคมที่มีผู้ชาย

เป็นใหญ่ (Stanley & Wies, 1993, p. 41) และผู้หญิงถูกเอารัดเอาเปรียบทางสังคม ดังนั้น ผู้หญิงจึงต้องการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมเพื่อเรียกร้องความยุติธรรมให้กับความเป็นเพศหญิงและให้เป็นที่ยอมรับในสังคม จึงมีการเคลื่อนไหวเพื่อขยายสถานภาพ และบทบาทของตนเองและเพื่อเปลี่ยนแปลงกระแสังคมให้เกิดความเป็นธรรมยิ่งขึ้น แนวคิดสตรีนิยมในสังคมตะวันตกตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงปัจจุบันแบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงคลื่นลูกที่หนึ่ง ช่วงคลื่นลูกที่สอง และช่วงคลื่นลูกที่สาม โดยมีรายละเอียดดังนี้ (วารุณี ภูริสินธิ์, 2545, น. 29-31)

สตรีนิยมคลื่นลูกที่หนึ่ง (First Wave) อยู่ในช่วงศตวรรษที่ 17-19 จนถึงประมาณต้นศตวรรษที่ 20 สตรีนิยมในยุคนี้ยอมรับการแบ่งสังคมออกเป็นสองช่วง คือ โลกสาธารณะและโลกส่วนตัว โดยมองว่าโลกส่วนตัวยังเป็นหน้าที่รับผิดชอบของผู้หญิง เพราะฉะนั้นการเรียกร้องให้ผู้หญิงออกมาทำงานนอกบ้านจึงเกิดความขัดแย้งกับการยอมรับในหน้าที่ความรับผิดชอบในการทำงานบ้าน ดูแลสามีและลูก นักสตรีนิยมในช่วงนี้มีทางออก คือ การเสนอให้มีการจ้างคนมาช่วยทำงานบ้าน ส่วนขบวนการเคลื่อนไหวของผู้หญิงที่สำคัญในช่วงนี้ คือ การเรียกร้องสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งของผู้หญิงในอังกฤษและสหรัฐอเมริกา

สตรีนิยมคลื่นลูกที่สอง เริ่มขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1960 จนถึงทศวรรษที่ 1980 รากฐานแรกเริ่มของความคิดคลื่นลูกที่สอง คือการมองว่าบทบาทของผู้หญิงในสังคมมีสภาพเป็นผู้อื่น หรือ คนนอก ช่วงนี้เองได้เกิดความพยายามในการอธิบายสถานะที่ด้อยกว่าของผู้หญิง และสาเหตุของการอยู่ในสถานะที่ด้อยกว่า รวมทั้งการหาแนวทางในการยกฐานะขึ้นเท่าเทียมกันระหว่างชายหญิงในสังคม

สตรีนิยมคลื่นลูกที่สาม เกิดขึ้นในช่วงปลายทศวรรษ 1980 จนถึงปัจจุบัน สตรีนิยมช่วงนี้จะปฏิเสธการแบ่งแยกเรื่องเพศทางชีว (sex) และเพศทางสังคม (gender) และจะมุ่งความสนใจในเรื่องเฉพาะเจาะจง (Particularity) ความหลากหลาย (Multiplicity) ความแตกต่าง ความขัดแย้ง รวมทั้งอัตลักษณ์ (Identity) ของผู้หญิง และการให้ความสำคัญกับสถานะความเป็นผู้อื่นหรือคนนอก ซึ่งสตรีนิยมในช่วงคลื่นลูกที่สาม จะรวมงานของสตรีผิวดำ และงานสตรีรักร่วมเพศ (Lesbian) เข้าไปด้วย

สรุปได้ว่าแนวคิดสตรีนิยมแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมให้สตรีมีสิทธิทัดเทียมกับบุรุษ งานวิจัยนี้ได้นำเอาแนวคิดสตรีนิยมมาสะท้อนภาพให้เห็นถึงพัฒนาการของบทบาทสตรีภรรยานักการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทแวดล้อมภายใต้โครงสร้างทางสังคมไทย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พรรณประภา อินทรวินยานันท์ (2550) วิจัยเรื่อง *บทบาทและอิทธิพลภริยานายกรัฐมนตรีไทยต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองไทยในรอบ 70 ปี (2475-2550)*. วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อนำเสนอฐานข้อมูลประวัติภริยานายกรัฐมนตรีของประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2545 และเพื่อวิเคราะห์บทบาทและอิทธิพลของภริยานายกรัฐมนตรีที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองในรอบ 70 ปี พ.ศ. 2475-2545 ผลการวิจัยพบว่า ตามการรับรู้ของประชาชนภริยานายกรัฐมนตรีแต่ละท่านมีบทบาท

หลักที่คล้ายคลึงกัน 3 บทบาท ได้แก่ การดูแลครอบครัว การออกงานสังคมสาธารณะประโยชน์ และการต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง ส่วนบทบาทรองซึ่งถือว่าเป็นจุดเด่นของภริยานายกรัฐมนตรีแต่ละท่าน ประชาชนมักจะรับรู้บทบาทภริยานายกรัฐมนตรีในเชิงเหมารวม ว่าเป็นเป็นผู้มีบทบาทในการทำงานด้านสตรี ทั้ง ๆ ที่ภริยานายกรัฐมนตรีบางท่านไม่ได้ทำงานด้านสตรีอย่างจริงจัง โดยอิทธิพลของภริยานายกรัฐมนตรีตามการรับรู้ของประชาชนไทยในรอบ 70 ปี ประชาชนเชื่อว่าภริยานายกรัฐมนตรีมีอิทธิพลต่อครอบครัวเป็นลำดับแรก ทั้งที่เป็นครอบครัวตนเองและตัวอย่างที่ดีแก่สถาบันครอบครัวของประเทศ ซึ่งส่งผลต่อภาพลักษณ์ของนายกรัฐมนตรีอย่างมีนัยสำคัญ รองลงไปคืออิทธิพลในฐานะผู้นำในการทำงานด้านสตรี และประชาชนรับรู้ว่ามีอิทธิพลทางสังคมด้านอื่น ๆ ด้วย อาทิ ด้านการเมืองไทย อิทธิพลต่อสังคมด้านแฟชั่น มีอิทธิพลต่อผู้ได้บังคับบัญชาของสามี และอิทธิพลด้านธุรกิจ

ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์ (2556) เขียนบทความเรื่อง จากหลังบ้านถึงนายกรัฐมนตรีหญิง: ความเป็นหญิงพื้นที่ทางการเมืองและชีวิตทางสังคม บทความนี้ได้กล่าวถึงบุคคลที่เป็น “หลังบ้าน” ของรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ คือท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ ที่ถูกจดจำในฐานะผู้หญิงคนสำคัญที่มีตำแหน่งใน “ประวัติศาสตร์การก่อร่างสร้างไทย” มีบทบาทในฐานะของผู้หญิงที่ยืนเคียงข้างผู้นำทางความคิดและการเมืองคนสำคัญของประวัติศาสตร์การเมืองไทย ในบทความได้กล่าวถึงตำแหน่งของผู้หญิงในระบบการเมือง ผลกระทบของความเป็นหญิงต่อชีวิตทางสังคมการเมือง ผู้หญิงมีบทบาทหรือส่งอิทธิพลทางการเมืองได้จากหลายตำแหน่ง ผู้คนในช่วงต้นศตวรรษที่ 21 ค้นเคยกับการมองผู้หญิงในฐานะพลเมืองและหรือผู้มีตำแหน่ง หรือมีส่วนร่วมโดยตรงในกระบวนการกำหนดกติกาและจัดสรรทรัพยากรส่วนรวม แต่ผู้หญิงและผู้ชายอีกจำนวนไม่น้อยที่มีอิทธิพลต่อความเป็นไปของสังคมของตน “โดยอ้อม” ผ่านความสัมพันธ์กับผู้ชายที่พวกเขาเกี่ยวข้องกับ ในฐานะแม่ ภรรยา ลูกสาว ฯลฯ สังคมไทยรับรู้เรื่องราวของผู้หญิงที่ไม่ได้มีตำแหน่งหน้าที่หรืออำนาจที่เป็นทางการ แต่สามารถส่งอิทธิพลต่อความเป็นไปในระบบการเมือง การกำหนดกติกา และนโยบายสาธารณะ ผ่านความสัมพันธ์กับผู้ชายในตำแหน่งที่มีอำนาจหน้าที่ทางการเมืองในฐานะหลังบ้าน

อิมานิ อิซาโอะ (1988, ฉบับแปล) ระบุไว้ในบทความเรื่อง “ชีวิตภรรยาทางการเมือง” กล่าวถึงชีวิตภรรยาทางการเมืองที่เป็นอดีตนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นจำนวน 15 คน ว่าต้องปฏิบัติตามอย่างไรในขณะที่มีสามีเป็นนักการเมือง ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของความเป็นแม่ที่มีหน้าที่เลี้ยงดูบุตรต้องทุ่มเท ปกป้องคุ้มครองอันตราย รับผิดชอบเลี้ยงดูบุตรให้เติบโตเป็นคนดีของสังคม ส่วนบทบาทหน้าที่ของการเป็นภริยานักการเมือง ต้องปฏิบัติตามอยู่ในกรอบที่ติงาม ไม่นำความเสื่อมเสียมาสู่ทั้งตนเองและครอบครัว ปฏิบัติตนในหน้าที่ของภรรยาที่พึงมีต่อสามี และวางตนเองให้เหมาะสมกับกาลเทศะ.

Van Wyk, Nyere, and Muresan (2018) เขียนบทความเรื่อง “African First Ladies, Politics and State” บทความนี้แสดงให้เห็นถึงบทบาทและอิทธิพลของสุภาพสตรีหมายเลขหนึ่งที่เป็นภริยาของนาย

IDriss Deby ประธานาธิบดีแอฟริกา คือ Hinda จบการศึกษาจากสถาบันด้านการเงินการธนาคาร และทำหน้าที่เป็นเลขส่วนตัวให้กับประธานาธิบดี Deby รวมถึงการดำรงตำแหน่งเป็นองคมนตรีในการเจรจาทางการเมืองระดับสูงและการเจรจาการค้าที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมสำคัญของประเทศ เช่น อุตสาหกรรมปิโตรเลียมที่ควบคุมโดยครอบครัวของ Deby เช่น เซฟรอน เอ็กซอลโมบิลเกลนเดอร์ และโซนาเนชั่นแนล นอกจากนี้ Hinda ยังได้แต่งตั้งญาติพี่น้องของเธอให้ดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ ในบริษัทน้ำมันแห่งชาติ เช่น ตำแหน่งผู้อำนวยการฝ่ายการตลาด ผู้จัดการด้านการเงิน รวมถึงการที่สมาชิกภายในครอบครัวคนอื่น ๆ ก็ได้เข้ามาเป็นผู้ติดตามประธานาธิบดี ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นการเสริมสร้างอำนาจและอิทธิพลทางการเมืองของ Hinda เกี่ยวกับการตัดสินใจกำหนดนโยบายสาธารณะและการบริหารประเทศของสามีของเธอเป็นอย่างมาก

กรอบการวิจัย

กรอบการวิจัยบทบาทภรรยานักการเมืองไทย อยู่ภายใต้บริบทโครงสร้างสังคมไทย ที่ประกอบไปด้วยกลุ่มสังคม สถาบันทางสังคม และระเบียบแบบแผนกฎเกณฑ์ทางสังคมที่คอยกำกับบทบาท สถานะของภรรยานักการเมือง รวมถึงปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อบทบาทภรรยานักการเมือง ตลอดจนบริบทแวดล้อม และโครงสร้างทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลทำให้บทบาทของภรรยานักการเมืองไทยเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องบทบาทภรรยานักการเมืองไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยใช้วิธีวิจัยจากเอกสาร (documentary research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi - structured interview) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเลือกจากภรรยานักการเมืองที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองช่วงปี พ.ศ. 2557-2561 จำนวน 14 คน ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive) จากภรรยานักการเมืองที่เป็นสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อการเข้าถึงและได้ข้อมูลตรงตามเงื่อนไขที่กำหนด โดยผู้วิจัยมีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) คือการพิจารณาความแตกต่างของเวลา สถานที่ บุคคล ว่าผลของข้อมูลที่ออกมามีความถูกต้องตรงกันหรือไม่ หลังจากนั้นจะนำข้อมูลมาวิเคราะห์แยกประเด็นหัวข้อในการวิจัยออกเป็นหมวดหมู่ โดยยึดตามกรอบการวิจัย เพื่อชี้ให้เห็นถึงกลุ่มสังคม สถาบันทางสังคมและการจัดระเบียบทางสังคมที่อยู่ภายใต้โครงสร้างสังคมไทย เพื่อแยกให้เห็นถึงส่วนประกอบและความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบทั้งหมด นำเสนอข้อมูลโดยวิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1.ประวัติศาสตร์ พัฒนาการ และบทบาทของภรรยานักการเมือง

ประวัติศาสตร์ พัฒนาการ และบทบาทของภรรยานักการเมือง ผู้วิจัยพบว่าบทบาทภรรยานักการเมืองไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันถูกจำกัดและเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทโครงสร้างสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประวัติศาสตร์ พัฒนาการของภรรยา ชนชั้นสูง ชนชั้นปกครอง ชนชั้นนำ และนักการเมืองไทย พบว่าภรรยามีบทบาทดังนี้

1.1.บทบาทของการทำหน้าที่เป็นแม่บ้าน บทบาทแม่บ้านของภรรยาโดยส่วนใหญ่แล้วคือการดูแลเรื่องภายในบ้าน ทำงานบ้าน ทำอาหาร เลี้ยงดูลูก จัดการเรื่องทั่วไป บทบาทนี้เป็นบทบาทหน้าที่ของภรรยาที่จะต้องดูแลเอาใจใส่สมาชิกภายในครอบครัว บทบาทความเป็นแม่บ้านของภรรยานักการเมืองในบางสถานการณ์ จำเป็นต้องใช้ความรู้ความสามารถในการต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองของสามี ขณะเดียวกัน บทบาทแม่บ้านด้านการทำอาหารก็กลายเป็นเรื่องของการรักษาความปลอดภัยให้กับสามีไปในตัว ดังเช่นในกรณีของพูนศุข พนมยงค์ ภรรยานายกรัฐมนตรี ปรีดี พนมยงค์ ที่ต้องทำอาหารให้สามีรับประทานทุกมื้อ เพราะสามีเคยโดนลอบวางยาในอาหารหรือการทำอาหารเลี้ยงแขกที่มาเยี่ยมเยียน อย่างไรก็ตามเมื่อบริบทของสังคมเปลี่ยนแปลงไปสตรีได้รับการศึกษามากขึ้น ซึ่งเป็นผลจากการมีรัฐธรรมนูญ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และนโยบายรัฐบาลที่ส่งเสริมความเท่าเทียมกันระหว่างเพศหญิงและเพศชาย เมื่อผู้หญิงได้รับโอกาสทางการศึกษามากขึ้น ทำให้มีความรู้ความสามารถมากขึ้น บทบาทของภรรยาในฐานะการเป็นแม่บ้านก็ยังคงอยู่ หากแต่ในบริบทสังคมที่หญิงชายมีความเท่าเทียมกันในการประกอบอาชีพ ทำให้ผู้หญิงทำงานนอกบ้านมากขึ้น บทบาทในการหารายได้เข้าสู่ครอบครัวอีกทางหนึ่ง ก็เป็นหน้าที่เพิ่มเติมขึ้นมาจากบทบาทแม่บ้านในการช่วยเหลือเรื่องรายได้ให้แก่ครอบครัวในสังคมปัจจุบัน

1.2 บทบาทของภรรยานักการเมืองในการรักษาโครงข่าย เครือข่ายอำนาจ ในสมัยโบราณผู้ชายที่เป็นชนชั้นปกครอง มักจะใช้ผู้หญิงเป็นเครื่องมือสร้างความจงรักภักดีด้วยการพระราชทานภรรยาให้แก่ขุนนาง การกระทำเช่นนี้จะนำมาซึ่งผลประโยชน์ทางการเมืองการปกครอง รวมถึงผลประโยชน์ทางการค้าหรือทางธุรกิจ ในสมัยรัตนโกสินทร์ การผูกสัมพันธ์ทางการเมืองผ่านการแต่งงานระหว่างตระกูล โดยผู้หญิงที่เป็นบุตรหลานของชนชั้นสูงส่วนหนึ่งเพื่อรักษาโครงข่ายอำนาจทางการเมือง แสดงให้เห็นลักษณะโครงสร้างทางสังคมที่ผู้ชายได้กำหนดบทบาทของผู้หญิงที่เป็นภรรยา และอาจกล่าวได้ว่าผู้หญิงในฐานะภรรยาเป็นกลไกสำคัญในการรักษาโครงข่ายอำนาจของผู้ชาย

1.3 บทบาทของภรรยาในการส่งเสริมและรักษาภาพลักษณ์ของสามี การแสดงออกและการวางตัวให้เหมาะสมของผู้หญิงในฐานะการเป็นภรรยา เป็นเรื่องที่สำคัญมาก ผู้ชายที่ได้ผู้หญิงที่มีกิริยามารยาทดีมาเป็นคู่ครอง จะส่งเสริมให้ภาพลักษณ์ของสามีเป็นที่ยอมรับในสังคม

1.4 บทบาทของภรรยาในการสนับสนุนกิจกรรมทางการเมืองของสามี ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นบทบาทในการช่วยเหลือทางด้านสังคมเพื่อส่วนรวม เช่น งานสังคมสงเคราะห์ งานพัฒนาองค์กรที่เกี่ยวกับสตรี บทบาทเหล่านี้จะช่วยสนับสนุนการทำงานทางการเมืองของสามี

2. ปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลต่อการแสดงบทบาทความเป็นภรณยานักการเมืองไทย

จากการศึกษาบทบาทภรณยานักการเมืองไทย ผู้วิจัยพบว่าปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลต่อการแสดงบทบาทความเป็นภรณยานักการเมืองมี 2 ปัจจัยดังนี้

2.1. ปัจจัยส่งเสริมบทบาทความเป็นภรณยานักการเมืองไทย

ปัจจัยส่งเสริมความเป็นภรณยานักการเมือง หมายถึง ปัจจัยรากฐานทางด้านต่าง ๆ ที่จะส่งเสริมและเกื้อหนุนบทบาทของภรณยานักการเมือง อันจะนำพาให้สามีประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน จากการศึกษาพบว่าปัจจัยส่งเสริมในการแสดงบทบาทของภรณยานักการเมืองประกอบด้วย

2.1.1. การศึกษา การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบทบาทความเป็นภรณยานักการเมืองไทย เนื่องจากเป็นก้าวแรกที่จะนำพามนุษย์ไปสู่การประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต และการประกอบอาชีพในสังคม โดยความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อพัฒนาชีวิตให้เติบโต ทั้งทางด้านสติปัญญา ความคิด ความรู้ ความสามารถ และทักษะด้านต่าง ๆ รวมถึงการพัฒนาการประกอบวิชาชีพ นอกจากนี้ การศึกษายังเปิดโอกาสในการพัฒนาชีวิตสังคม สภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมือง โดยการศึกษาเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาสมาชิกของสังคมให้เป็นคนดี มีคุณภาพ ควบคู่กับการมีคุณธรรมจริยธรรม การศึกษาแบ่งเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

1) การศึกษาแบบทางการ เช่น การศึกษาในระบบ การศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาระดับอุดมศึกษา จากการวิจัยพบว่าภรณยานักการเมืองส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นไป จนถึงปริญญาเอก ดังจะเห็นได้จากบางส่วนของข้อมูลการสัมภาษณ์ภรณยานักการเมืองไทย

“ดิฉันจบการศึกษาระดับปริญญาโท ที่คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง” (อัญชลี พรหมมา, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 9 มีนาคม 2564)

“ดิฉันจบการศึกษาในระดับปริญญาโท ครอบครัวดิฉันจะปลูกฝังในเรื่องการเรียนมาตั้งแต่ยังเป็นเด็ก ครอบครัวสนับสนุนเรื่องการเรียน” (จริญญา หาญณรงค์, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 30 สิงหาคม, 2564)

“คุณพ่อ คุณแม่ ค่อนข้างที่จะเข้มงวดในเรื่องการศึกษาของลูก ๆ ทุกคน ดิฉันเรียนจบในระดับปริญญาตรี” (พีรภาว เพียมไพศาล, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 22 กันยายน, 2564)

“จบการศึกษาระดับปริญญาเอกทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศจากต่างประเทศ” (อโณทัย คล้ามไพบูลย์, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 9 พฤศจิกายน, 2564)

จากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่าการเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีความรู้ ความสามารถและมีศักยภาพในสาขาวิชาชีพทั้งทางด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ จะส่งเสริมให้มีความคิด ความรู้ ความสามารถในการให้คำปรึกษา แนะนำ กับบุคคลอื่น หรือสมาชิกภายในครอบครัว อันจะช่วยส่งเสริมทั้งในเรื่องวิถีการดำเนินชีวิต และหน้าที่การงานของสามี

2) การศึกษาแบบไม่เป็นทางการ อาทิ การฝึกอบรมด้านต่าง ๆ ประสบการณ์ และกิจกรรมที่เข้าร่วม การศึกษาแบบไม่เป็นทางการนับว่าเป็นกระบวนการศึกษาตลอดชีวิต ที่บุคคลได้รับการอบรม และส่งเสริมประสบการณ์ ความรู้ ทักษะความคิด หรือทัศนคติ

2.1.2. ครอบครัว หรือ ผู้ที่มีบทบาท อิทธิพล เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมความเป็นภรรยานักการเมืองที่สำคัญเนื่องจากครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่จะบ่มเพาะคุณลักษณะของบุคคลให้เป็นคนดี มีความรับผิดชอบ มีความกตัญญูต่เวทิตาต่อผู้มีพระคุณเช่นบิดา มารดา ครูบาอาจารย์ หรือบุคคลที่เคารพนับถือ โดยที่ครอบครัวจะเป็นบ่อหลอมบุคลิกภาพและคุณลักษณะ ค่านิยม ความประพฤติในการปฏิบัติตนในสังคม

2.2. ปัจจัยอุปสรรคต่อความเป็นภรรยานักการเมือง

จากการวิจัยพบว่าปัจจัยอุปสรรคต่อความเป็นภรรยานักการเมือง ประกอบด้วย

2.2.1. ปัจจัยด้านวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม ความเชื่อ โครงสร้างสังคมไทยมีส่วนเกี่ยวข้องกับ การแสดงบทบาท หน้าที่ของภรรยานักการเมืองไทย ทั้งบทบาทสาธารณะ และบทบาทในพื้นที่ส่วนตัว ส่งผลให้เกิดปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในสังคมระหว่างเพศชายและเพศหญิง โดยเฉพาะสังคมวัฒนธรรมไทย อันประกอบด้วย ความเชื่อ ค่านิยม บรรทัดฐาน ทัศนคติ รวมทั้งการจัดระเบียบทางสังคมและศาสนา ที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบ และแนวความคิดของคนในสังคมไทย ในอดีตสังคมไทยเป็นระบบสังคมแบบปิตาธิปไตย มีค่านิยมชายเป็นใหญ่ ทำให้บทบาทของสตรีไทยต้องอยู่ภายใต้ระเบียบ กฎเกณฑ์ ความเชื่อ และการให้ค่านิยม และคุณค่าทางสังคม ผูกติดกับความเป็นชายว่าเป็นสิ่งที่ดี เลอเลิศ ตลอดจนเป็นมาตรฐาน ผู้หญิงต้องอยู่ภายใต้อำนาจและกฎเกณฑ์ของผู้ชาย สังคมแบบปิตาธิปไตยเป็นตัวกำหนดสถานภาพและบทบาทของสตรีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

2.1.2. ปัจจัยทางด้านวิถีชีวิต ทัศนคติ ค่านิยมบทบาทของผู้หญิงทางการเมือง จากการที่โครงสร้างทางสังคมของไทยให้ค่านิยมแบบปิตาธิปไตย หรือ “ชายเป็นใหญ่” ได้ส่งผลต่อวิถีการดำเนินชีวิต ทัศนคติ บทบาทหน้าที่ และโอกาสในการทำงาน ของสตรีทางการเมืองมาโดยตลอด ค่านิยมจะเป็นเข็มทิศชี้้นำการกระทำ มาตรฐานวิถีชีวิต วิถีปฏิบัติของคนในสังคม ในการตัดสินใจ แก้ปัญหาความขัดแย้ง และแรงจูงใจให้เกิดพฤติกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานของคนในสังคมรวมทั้งการที่สังคมไทยมีอุดมการณ์ ความเชื่อในเรื่องชายเป็นใหญ่ ทางการเมืองการปกครองจึงไม่นิยมให้ผู้หญิงเข้ามาเกี่ยวข้องกับทางการเมือง ยิ่งตอกย้ำให้เห็นถึงสถานะ บทบาทของผู้หญิงที่ถูกกดทับให้ต่ำลงและมีพื้นที่เพียงภายในบ้าน ซึ่งเป็นพื้นที่

ส่วนตัว นอกจากนี้ ทศนคติของคนในสังคมและกฎหมายก็เป็นอุปสรรคต่อบทบาทของสตรีที่เป็นภรรยา นักการเมือง ทศนคติของคนในสังคมไทยมักจะให้ความสำคัญกับการเป็นผู้นำของบุรุษมากกว่าสตรี มโนทัศน์เกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างเพศชายและเพศหญิงจะก่อให้เกิดความแตกต่างของบทบาท หน้าที่ระหว่างเพศชายและเพศหญิงด้วย

3. บทบาทของภรรยานักการเมืองไทยที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในช่วงปี พ.ศ. 2557-2562

บทบาทของภรรยานักการเมืองไทยนอกจากจะทำหน้าที่เป็น “แม่” และ “ภรรยา” แล้ว ยังมีบทบาทอื่นในทางสังคมตามสถานภาพ ตำแหน่ง หน้าที่ ความรู้ ความสามารถ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสตรีที่ทำหน้าที่ในฐานะของภรรยาผู้นำด้านการเมืองการปกครองประเทศจึงมีบทบาทเข้ามาช่วยเหลืองานของสามีนักการเมือง ส่งผลให้สตรีไทยในปัจจุบันมีบทบาทหน้าที่ที่หลากหลายต่างจากบทบาท หน้าที่ในอดีตอย่างมาก ในงานวิจัยนี้พบว่า บทบาทของภรรยานักการเมืองไทยมี 2 ด้าน ดังนี้

1. บทบาทในพื้นที่ส่วนตัว

บทบาทในพื้นที่ส่วนตัวของภรรยานักการเมืองไทยคือการทำหน้าที่ภรรยาที่ต้องปรนนิบัติสามี ดูแลสมาชิกภายในครอบครัว และบทบาทของการเป็นแม่ของลูก ซึ่งจะทำหน้าที่ ดูแล เลี้ยงดู อบรม ขัดเกลาบุตรของตนเองให้เติบโตเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม รวมทั้งบทบาทอื่น ๆ ที่อยู่ภายในบริเวณบ้านหรือพื้นที่ส่วนตัว ดังจะเห็นได้จากข้อมูลบางส่วนของบทสัมภาษณ์ภรรยานักการเมืองไทย ดังนี้

“ในฐานะบทบาทของความ เป็นแม่ จะดูแลเอาใจใส่ในเรื่องการเรียน อาหารการกินของสมาชิกภายในครอบครัว และในฐานะของการเป็นภรรยา จะปรนนิบัติสามีดูแลในเรื่องสุขภาพ อาหารการกินทุกอย่าง ดูแลทั้งสุขภาพทางกายและสุขภาพทางใจ” (ปณณริย์ ศรีบุษกร, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 14 พฤศจิกายน, 2564)

“ในฐานะที่เป็นคุณแม่ต้องเลี้ยงลูกเอง ก็จะนำเอาสิ่งที่คุณพ่อ คุณแม่อบรมเลี้ยงดูเรา มาใช้ในการเลี้ยงดูลูกด้วยโดยจะให้อิสระสำหรับการตัดสินใจ สนับสนุนการทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว ปล่อยให้ลูกมีอิสระในการตัดสินใจ สนับสนุนลูกในทุกเรื่อง ทั้งเรื่องธุรกิจ เรื่องส่วนตัว และกิจกรรมยามว่าง ลูกอยากทำงานมีรายได้ พ่อ แม่ก็สนับสนุนเต็มที่ ส่วนการดูแลสุขภาพก็จะมีปรนนิบัติดูแลในเรื่องอาหารเพื่อสุขภาพ เน้นการดูแลสุขภาพ การออกกำลังกายเพื่อให้สุขภาพแข็งแรง” (อโณทัย คล้ามไพบูลย์, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 9 พฤศจิกายน, 2564)

บทบาทภรรยานักการเมืองไทยส่วนนี้จะไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงมากนัก บทบาทในพื้นที่ส่วนตัวประกอบด้วย 1) บทบาทภรรยานักการเมือง ในการดูแลสุขภาพสมาชิกภายในครอบครัวในฐานะการเป็นภรรยา

และแม่ของลูก 2.) บทบาทภรรยาในการเมืองในฐานะการเป็นที่ปรึกษาและสนับสนุนข้อมูล 3.) บทบาทภรรยาในการเมืองในฐานะการดูแลภาพลักษณ์

2. บทบาทของภรรยาในการเมืองในพื้นที่สาธารณะ

บทบาทของสตรีในพื้นที่สาธารณะในปัจจุบันมีหลากหลาย สืบเนื่องจากการที่สตรีมีโอกาสดำเนินการศึกษาที่สูงขึ้น รวมถึงความเชื่อ และค่านิยม ตลอดจนทั้งประเพณีวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปตามสมัย สตรีปัจจุบันได้รับการยอมรับในสังคมไทยสูงขึ้นกว่าเดิม ทั้งในเรื่องของการทำงานนอกบ้าน และการเข้ามามีส่วนทางการเมืองการปกครอง บทบาทของภรรยาในการเมืองในพื้นที่สาธารณะ พบว่าภรรยาการเมืองไทยมีบทบาทตามตำแหน่งหน้าที่ในด้านการประกอบอาชีพเพื่อช่วยเหลือจุนเจือทางด้านเศรษฐกิจของครอบครัวร่วมกับสามีทางการเมือง รวมถึงการทำหน้าที่ภรรยาการเมืองช่วยเหลืองานทางด้านการเมืองของสามี โดยทำหน้าที่เป็น “หลังบ้าน” ที่คอยให้คำปรึกษา แนะนำเรื่องต่าง ๆ ทางการเมือง ทางสังคม ทางเศรษฐกิจ ช่วยเหลือด้านเอกสาร การประสานงานกับหน่วยงานหรือบุคคลอื่น ๆ และการช่วยเหลือในการลงพื้นที่หาเสียงเลือกตั้งร่วมกับสามี ตลอดจนการออกงานสังคมและงานสาธารณะต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงบทบาทของภรรยาการเมืองไทยที่จะต้องเป็น “หลังบ้าน” ที่คอยทำหน้าที่ทุกอย่างเพื่อให้สามีประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ดังจะเห็นได้จากข้อมูลบางส่วนของ การสัมภาษณ์ภรรยาการเมืองไทยดังนี้

“ส่วนมากจะไม่ค่อยได้ลงพื้นที่ แต่ถ้าสามีร้องขอ ก็ต้องลงพื้นที่เพื่อช่วยสามีในการหาเสียงเลือกตั้ง” (พีรภาว เทียมไพศาล, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 20 กันยายน 2564)

“เวลาที่ท่าน ส.ส. ไม่อยู่หรือท่าน ส.ส. เดินทางไปประชุมที่กรุงเทพฯ ดิฉันก็จะออกงานแทนเช่น งานทำบุญตักบาตร งานบวช งานแต่งงาน เหล่านี้เป็นต้น” (อัญชลี พรหมมา, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 9 มีนาคม 2564)

“นอกจากช่วยสามีทำงานแล้ว ยังมีธุรกิจส่วนตัวที่ต้องดูแลเพื่อหารายได้จุนเจือครอบครัว ปัจจุบันมีอาชีพทำธุรกิจส่วนตัว ดูแลธุรกิจแทนสามี” (ศิริพร ปัญญาสกุลวงศ์ (ฐิติไชโย), การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 8 พฤศจิกายน, 2564)

จากการวิจัยพบว่าบทบาทของภรรยาการเมืองในพื้นที่สาธารณะ ได้แก่ 1) บทบาทภรณยานักการเมืองในการลงพื้นที่ออกหาเสียงเลือกตั้ง 2) บทบาทภรณยานักการเมืองในการออกงานสังคมแทนสามี 3) บทบาทภรณยานักการเมืองในการช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ 4) บทบาทภรณยานักการเมืองในการหารายได้เพื่อช่วยเหลือ จุนเจือครอบครัว 5) บทบาทภรณยานักการเมืองในการช่วยเหลือองค์กรทางสังคม

อภิปรายผล

บทบาทภรณยานักการเมืองไทย

บทบาทของภรรยานักการเมืองไทยในปัจจุบัน มีทั้งบทบาทในพื้นที่ส่วนตัวและบทบาทสาธารณะ โดยบทบาทของภรรยาในพื้นที่ส่วนตัวเป็นเรื่องที่จะต้องอยู่กับเรื่องภายในบ้าน การอบรมเลี้ยงดูบุตรธิดา การปรนนิบัติสามี การดูแลเรื่องงานบ้านงานเรือน อาหารการกินของสมาชิกภายในครอบครัว นี่คือลักษณะบทบาทของผู้หญิงในอดีต ซึ่งแตกต่างจากปัจจุบันด้วยลักษณะของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป สตรียุคใหม่จะต้องออกมาต่อสู้และมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงสังคมมากขึ้น ลักษณะของสตรีในอดีตเปลี่ยนแปลงเป็นสตรียุคใหม่ที่เฉลียวฉลาด เข้มแข็ง กล้าคิด กล้าทำ มีความอดทน เปลี่ยนแปลงสังคมทั้งในพื้นที่ส่วนตัว และพื้นที่สาธารณะโดยเฉพาะสตรีที่เป็นภรรยานักการเมืองที่มีบทบาทและมีส่วนร่วมทางการเมืองของสามี โดยเป็นที่ปรึกษา แนะนำในด้านต่าง ๆ อาทิ สังคม เศรษฐกิจ หรือแม้กระทั่งการเมืองการปกครอง เป็นคู่คิด ร่วมยืนเคียงบ่าเคียงไหล่กับสามี อีกทั้งการแสดงบทบาทของภรรยานักการเมืองจะต้องมีความอดทน และอดกลั้นในเรื่องต่าง ๆ มากกว่าบทบาทภรรยาของบุคคลทั่วไปที่ไม่ใช่ทางการเมือง รวมถึงบทบาทของภรรยา นักการเมืองจะต้องปฏิบัติตนให้เหมาะสม และวางตนเองให้ถูกกาลเทศะในทุกสถานการณ์ เพื่อจะไม่นำ ความเสื่อมเสียมาสู่ครอบครัวและสามี สอดคล้องกับงานของ อิมานิ อีซาโอะ (1988) ที่ศึกษาชีวิตภรรยา นักการเมืองอดีตนายกรัฐมนตรีนีปุ่นจำนวน 15 คน ในบทความเรื่อง “ชีวิตภรรยานักการเมือง” ซึ่งพบว่า บทบาทหน้าที่ของการเป็นภรรยานักการเมืองจะต้องปฏิบัติตนอยู่ในกรอบที่ตึงาม ไม่นำความเสื่อมเสียมาสู่ ทั้งตนเองและครอบครัว ปฏิบัติตนในหน้าที่ของภรรยาที่พึงมีต่อสามี และวางตนเองให้เหมาะสมกับ กาลเทศะ นอกจากนี้แล้วบทบาทของภรรยานักการเมืองในปัจจุบันยังต้องมีบทบาทด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็น บทบาทสาธารณะที่ต้องหารายได้มาช่วยเหลือครอบครัวด้วยการประกอบอาชีพ แต่บทบาทพื้นที่ส่วนตัวก็ ยังคงปฏิบัติเหมือนเดิมไม่ได้ละเว้นการดูแลสมาชิกภายในครอบครัว อบรมเลี้ยงดูบุตรธิดา และปรนนิบัติ สามี แสดงให้เห็นว่าสตรีปัจจุบันมีการศึกษา มีความรู้ความสามารถทัดเทียมกับบุรุษ สอดคล้องกับงานของ ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์ (2556) ที่เขียนบทความเรื่อง จากหลังบ้านถึงนายกรัฐมนตรีหญิง: ความเป็นหญิง พื้นที่ทางการเมืองและชีวิตทางสังคม บทความนี้กล่าวถึงบุคคลที่เป็น “หลังบ้าน” ของรัฐบาลอาซูโอะ บริติช พนมยงค์ คือท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ ที่พบว่าเพศสภาพกับชีวิตทางสังคมมีความเกี่ยวข้องกัน ปัจจุบัน ผู้หญิงกับผู้ชายมีความสามารถเท่าเทียมกันและควรเดินคู่กันไป โดยเฉพาะสตรีที่จะต้องช่วยครอบครัวทำ มาหาเลี้ยงชีพ และการดูแลบุตรธิดา อย่างไรก็ตามแม้ว่าปัจจุบันบทบาทของผู้หญิงไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะใน ครัวเรือน แต่ยังคงต้องมีบทบาทในการเลี้ยงชีพ รวมถึงการมีความเท่าเทียมกับผู้ชายมากขึ้นในมิติต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา เศรษฐกิจและสังคมการเมือง บทบาทสตรีที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต สาเหตุเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคม ความรู้ความสามารถ ทักษะทางด้านวิชาชีพ สถิติปัญญา การศึกษา

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าบทบาทของสตรีในปัจจุบันจะมีความทัดเทียมบุรุษ แต่โครงสร้างสังคมไทยที่เป็นอยู่ยังกีดกั้นการแสดงออกบทบาทของสตรี และโดยแท้จริงแล้วความเท่าเทียมและความเสมอภาค ระหว่างชายหญิงนั้นไม่ได้มีอยู่จริง เป็นได้แค่เพียงวาทกรรมที่ถูกประกอบสร้างขึ้นมเท่านั้น ดังจะเห็นได้

จากสังคมไทยทั่วไปก็ยังมีความเหลื่อมล้ำทางเพศสภาพ ไม่ว่าจะเป็นทางการเมือง หรือทางเศรษฐกิจที่ผู้ชายมักจะได้รับโอกาสจากสังคมมากกว่าผู้หญิง สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงกรอบแนวคิดของสังคมไทยที่ยังไม่หลุดพ้นจากกระบวนทัศน์แบบปิตาธิปไตยหรือ “ชายเป็นใหญ่” ทำให้บทบาทในพื้นที่สาธารณะโดยเฉพาะพื้นที่ทางการเมืองจะขึ้นอยู่กับผู้ชายเป็นส่วนใหญ่ จะเห็นได้จากตำแหน่ง หน้าที่สำคัญทางการเมือง การปกครอง และการบริหารประเทศที่ถูกครอบครองโดยเพศชายเกือบทั้งหมด สิ่งเหล่านี้สะท้อนภาพให้เห็นว่าเพศชายยังผูกขาดอำนาจทางการเมืองเหนือกว่าเพศหญิง การกล่าวอ้างบทบาทหน้าที่ที่ต่างกันระหว่างเพศหญิงกับเพศชายเป็นการปกปิดความเท่าเทียมทางอำนาจที่เพศหญิงถูกกดทับมาโดยตลอด แต่แม้ว่าบทบาทของภรรยาจะถูกกดทับด้วยโครงสร้างทางสังคม แต่สตรีที่เป็นภรรยายังแสดงออกซึ่งอำนาจและอิทธิพลผ่านสามีดังงานวิจัยของ Van Wyk et al. (2018) ที่เขียนบทความเรื่อง *African First Ladies, Politics and State* “สุภาพสตรีหมายเลขหนึ่งแอฟริกัน, การเมืองและรัฐ” ที่เข้าไปมีบทบาทและอิทธิพลต่อสามีผู้เป็นประธานาธิบดีในการการตัดสินใจกำหนดนโยบายสาธารณะและการบริหารประเทศ สอดคล้องกับงานวิจัยของพรรณประภา อินทรวินยานันท์ (2550) วิจัยเรื่อง *บทบาทและอิทธิพลภริยานายกรัฐมนตรีไทยต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองไทยในรอบ 70 ปี (2475-2550)* พบว่า บทบาทและอิทธิพลของภริยานายกรัฐมนตรีมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองทั้งทางด้านเศรษฐกิจและทางด้านสังคม

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยบทบาทของภรรยานักการเมืองไทยในช่วงระหว่างพ.ศ. 2557-2562 ซึ่งจะเห็นได้ว่าบทบาทของภรรยานักการเมืองไทยมีทั้งบทบาทในพื้นที่ส่วนตัว อาทิ การดูแลสมาชิกภายในครอบครัว การเป็นที่ปรึกษาและสนับสนุนข้อมูลให้กับสามีนักการเมือง และการดูแลภาพลักษณ์ของสามี ส่วนบทบาทในพื้นที่สาธารณะ ได้แก่ การช่วยสามีในการหาเสียงเลือกตั้ง การช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ การช่วยเหลือองค์กรทางสังคม และบทบาทการทำงานนอกบ้านเพื่อหารายได้มาใช้จ่ายในครอบครัว แสดงให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของภรรยานักการเมืองไทยเป็นผู้อยู่เบื้องหลังการประสบความสำเร็จของสามี เป็นบุคคลที่สนับสนุน เคียงข้างสามี ไม่ว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัว หรือเรื่องสาธารณะ และเนื่องจากการวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัดหลายประการ ทั้งในเรื่องของการเข้าถึงข้อมูลซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์บางท่านมีความเป็นส่วนตัวสูงมาก จึงอาจทำให้ข้อมูลบางส่วนไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร รวมถึงระยะเวลาที่วิจัยคือช่วงเวลาของสถานการณ์โควิด-19 ที่ทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถสัมภาษณ์เป็นการส่วนตัวกับกลุ่มตัวอย่างได้ ผู้วิจัยต้องสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ จึงได้ข้อมูลบางส่วนไม่สมบูรณ์ อีกทั้งการสัมภาษณ์เกี่ยวกับผลประโยชน์หรือธุรกิจทางการเมืองที่ภรรยานักการเมืองเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยการส่งอิทธิพลผ่านทางสามีนั้น ผู้สัมภาษณ์ไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลในส่วน

นี้ได้ เพราะเป็นเรื่องที่น่าสนใจในสังคมไทยและเป็นเรื่องที่ขัดจริยธรรมทางด้านการวิจัยที่ผู้วิจัยไม่อาจล่วงล้ำความเป็นส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่างได้ ผู้วิจัยจึงอยากเสนอแนะให้มีการศึกษากับภรรยานักการเมืองไทยที่อยู่ในสถานะภรรยานายกรัฐมนตรีไทยในยุคอดีตมากกว่าในยุคปัจจุบัน เพื่อจะได้ฉายภาพที่ชัดเจนและครอบคลุมในทุก ๆ เรื่อง ซึ่งจะสะท้อนภาพของบทบาทภรรยานักการเมืองไทยได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติทางการเมือง

เนื่องจากบทบาทของการเป็นภรรยานักการเมืองเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับอำนาจและผลประโยชน์ทางการเมือง จึงอาจส่งอิทธิพลต่อสามีนักการเมืองและผู้ใกล้ชิด ที่ทำให้เกิดผลกระทบทั้งทางด้านบวกและด้านลบต่อผู้อื่นและสังคม ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติทางการเมืองว่า ควรจะมีการจัดอบรมในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม การประพฤติปฏิบัติตนของภรรยานักการเมืองว่าควรปฏิบัติตนเช่นไรเพื่อให้อยู่ในกรอบของบทบาทหน้าที่ที่พึงกระทำได้และไม่ได้ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สำหรับตนเองและครอบครัว รวมถึงเพื่อประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมด้วย

ข้อเสนอแนะเพื่อการส่งเสริมการเมืองประชาธิปไตย

ควรจัดให้มีการศึกษา อบรม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสตรีในทางการเมือง เพื่อใช้สิทธิของการเป็นพลเมืองในการตัดสินใจ อันจะส่งผลต่อความเป็นอยู่ของตนเองและส่วนรวม รวมทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น เพื่อให้สตรีมีการแสดงออกซึ่งศักยภาพและบทบาททางการเมืองเทียบเท่ากับบุรุษ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษา เปรียบเทียบบทบาทการเป็น “หลังบ้าน” ของภรรยานักการเมืองไทยระหว่างท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ และท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม
2. ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการเป็น “หลังบ้าน” ของภรรยานักการเมืองไทย ช่วงการปกครองก่อนและหลังรัฐประหาร พ.ศ. 2557

เอกสารอ้างอิง

- 14 พ.ย. 2551 เราเลิกกันเถอะ ลับ ลวง จริง ภาคพิเศษ. (14 พฤศจิกายน 2561). *คมชัดลึกออนไลน์*. สืบค้นจาก <http://www.komchadluek.net/news/today-in-history/352121>
- กระปุกดอทคอมออนไลน์. (2551). *พิมพ์เพ็ญ เวชชาชีวะ หลังบ้านนายกรัฐมนตรีคนที่ 27*, สืบค้นจาก <https://hilight.kapook.com/view/32121>
- ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์ (2556). *จากหลังบ้านถึงนายกรัฐมนตรีหญิง: ความเป็นหญิงพื้นที่ทางการเมืองและชีวิตทางสังคม*. สืบค้นจาก <https://www.Prachatai.com/journal/2012/01/38617>

- ชานันท์ ยอดหงษ์. (2561). ความสง่างามของภริยานายกรัฐมนตรี, สืบค้นเมื่อ 30 ธันวาคม 2561 จาก https://thematter.co/thinkers/first-lady-of-thailand/44258#_ftn2
- พรรณประภา อิศรกี. (2550). บทบาทและอิทธิพลภริยานายกรัฐมนตรีไทยต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองไทยในรอบ 70 ปี (2475-2550). กรุงเทพฯ: บ้านพิทักษ์อักษร
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์
- รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข. (ม.ป.ป.). ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์กับการอธิบายปรากฏการณ์สังคมจากมุมมองตัวแสดง. วารสารการบริหารและกฎหมาย. 5(2), 69-89.
- วราวุธ ภูริสินสิทธิ์. (2545). สตรีนิยม: ขบวนการและแนวคิดทางสังคมแห่งศตวรรษที่ 20. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- วิมลพรรณ ปิโตรวัชชัย. (2557) สุภาพสตรีหมายเลขหนึ่ง รศ. นราพร จันทร์โอชา, สืบค้นจาก <https://www.posttoday.com/politic/report/314379>
- หทัยกาญจน์ ตริสุวรรณ. (2018). เปิดตัว 2 สตรีเบื้องหลัง ธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ, สืบค้นจาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-44276427>
- อิมานิ อีซาโอะ. (1988). ชีวิตภริยานักการเมือง (อาพร พงษ์ธรรมสาร). วารสารไทย-ญี่ปุ่นศึกษา, 5 (1), 72-89.
- Dictionary of education (2009). *Oxford dictionary of education*. Retrieved from <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199212064.001.0001/acref-9780199212064>
- Mthai online. (2016).เปิดภาพวัยใส ‘บิกตู-ภริยา’ ย้อนเส้นทางรัก ‘โรจน์จันทร์-จันทร์โอชา’. สืบค้น จาก <https://news.mthai.com/politics-news/502350.html>
- Positioningmag. (2006), พจมาน ชินวัตร หญิงผู้ทรงอิทธิพล, สืบค้นเมื่อ 27 พฤษภาคม 2562, จาก <https://positioningmag.com/8861>
- Stanley, L, Wise, S. (1993). *Breaking Out Again: Feminist ontology and Epistemology*, (2nd ed.). London: Routledge.
- Van Wyk, J. A. K., Muresan, A., & Nyere, C. (2018). African first ladies, politics and the state. *Politeia*, 37(2).